

Kriminalomsorgens regionkontorer

Deres ref:

Vår ref:
202004037-1011

Dato:
04.01.2021

NYE LOVHJEMLER OG TILTAK FOR HÅNDTERING AV COVID-19

Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) viser til nye midlertidige lovhjemler for håndtering av covid-19 i kriminalomsorgen, satt i kraft 18. desember 2020, samt nye anbefalinger og tiltak innført av Regjeringen 3. januar 2021.

Situasjonen gjør at tidligere utsendte føringer fra KDI, senest ved brev av 4. desember 2020 hvor KDI forlenget varigheten av tiltak innført ved brev av henholdsvis 6. og 10. november til 15. januar 2021, erstattes av nye midlertidige lovhjemler og føringene nedenfor.

De midlertidige lovhjemlende gjelder fram til 1. juni 2021.

Den restriktive praktiseringen av bestemmelsene som det gis føringer for nedenfor, samt øvrige tiltak som nevnes, settes i kraft umiddelbart og gjelder til og med 18. januar 2020.

Dersom de enkelte enhetene berøres av geografisk avgrensede tiltak som går utover føringene i dette brevet, eller om tiltakene i dette brevet av andre grunner ikke anses tilstrekkelig, herunder ved akutt behov for rask reduksjon av belegg, skal situasjonen håndteres i tråd med tidligere utsendte føringer.

Dette i form av at lokalt nivå fremlegger en plan til regionalt nivå til godkjenning før den iverksettes. Regionalt nivå varsler KDI v/Kim Ekhaugen om planen før den iverksettes, jf. tidligere føringer om dette i brev av 6. november 2020.

Kort om forsterkede nasjonale smitteverntiltak

Regjeringen innførte 3. januar 2021 nye forsterkede nasjonale smitteverntiltak med virkning fra 4. januar som blant annet innebærer restriktive anbefalinger og regler for sosial kontakt. Dette får også konsekvenser for håndtering av varetekt og straffegjennomføring i form av at smitteverntiltakene må forsterkes også i kriminalomsorgen. KDI følger Regjeringens policy om at tiltakene nå iverksettes nasjonalt, også i områder med lavt smittetrykk.

Nye lovhjemler – straffegjennomføringsloven kapittel 3 A

De hjemler som tidligere fantes i straffegjennomføringsloven for håndtering av covid-19 ble opphevet 1. november. Det er nå satt i kraft et nytt kapittel 3 A som igjen gir kriminalomsorgen

lovhjemler i forbindelse med pandemien. Disse reglene gjelder fra 18. desember 2020 og til 1. juni 2021. Kapittel 3A følger vedlagt i sin helhet.

STRAFFEGJENNOMFØRING I SAMFUNNET

I utgangspunktet opprettholdes straffegjennomføring i samfunnet så langt det lar seg gjøre innenfor de smittevernregler som gjelder på ethvert tidspunkt og i de ulike geografiske områder. Smittesituasjonen gjør det imidlertid nødvendig med tilpasninger av hvordan straff gjennomføres i samfunnet da det er viktig å legge til rette for at myndighetenes smittevernråd kan overholdes og at ansatte og domfelte beskyttes mot smitte.

Personundersøkelser

Friomsorgskontorene bes så langt det lar seg gjøre innenfor gjeldene smittevernregler om å gjennomføre personundersøkelser innen fastsatte frister, særlig personundersøkelsene for mindreårige.

Kontakt med domfelte – oppmøte hos kriminalomsorgen

KDI ber derfor om at kontakten mellom domfelte og ansatte i så stor grad som mulig foregår digitalt og/eller pr. telefon. Aktuelle hjelpemidler for kontroll og kontakt er VIS (løsningsen *video i samfunn*), *teams* og telefon. Domfeltes oppmøter på friomsorgskontor, ND-senter mv. skal begrenses til de tilfeller hvor det er særlig god grunn til at det bør gjennomføres fysiske oppmøter.

Ved avgjørelsen av om domfelte skal møte fysisk hos kriminalomsorgen skal det gjøres en vurdering av om sikkerhetsmessige hensyn tilsier det. KDI presiserer særlig at oppfølgingen av prøveløslatte fra forvaring skal opprettholdes. Friomsorgskontorene må foreta grundige og individuelle vurderinger av hvordan den enkelte forvaringsdømte skal følges opp og hvordan ilagte vilkår skal kontrolleres.

Gruppeaktiviteter

Inntil videre skal det ikke gjennomføres aktiviteter (program, sysselsetting mv.) i grupper. Unntak kan vurderes for aktiviteter utendørs dersom smitteverntiltakene kan ivaretas fullt ut jf. Regjeringens føring om at «*Utendørs aktiviteter kan gjennomføres dersom det er mulig å holde god avstand.*» Det må i så fall gjøres en helhetlig vurdering av smittevernsituasjonen, herunder de enkelte involvertes evne og vilje til å overholde smitteverntiltakene på en tilfredsstillende måte.

Overføring til straffegjennomføring med elektronisk kontroll av hensyn til kapasitet i fengslene jf. § 45 c

Straffegjennomføringsloven § 45 c gir hjemmel for overføring av domfelte til straffegjennomføring med elektronisk kontroll dersom det på grunn av smittevernhensyn er nødvendig å redusere belegget i fengsel. KDI viser til bestemmelsen i sin helhet og de vilkår som fremgår av lovteksten.

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll – sysselsetting

Erfaringer viser at det i de geografiske områder med hardest smittetrykk/lokale utbrudd kan være svært vanskelig å oppfylle kravet om sysselsetting under straffegjennomføring med elektronisk kontroll jf. forskriften. Følgende unntak gjelder derfor inntil videre:

Dersom domfelte som gjennomfører straff med elektronisk kontroll er bedt om å holde seg i karantene/er isolert, eller dersom sted for sysselsetting er stengt, skal kravet om sysselsetting fravikes dersom hjemmearbeid ikke er mulig.

KDI ber om at det søkes å holde domfelte i en hensiktsmessig aktivitet.

Straffavbrudd ved straffegjennomføring i samfunnet jf. § 45 d

Det følger av straffegjennomføringsloven § 45 d at *«Kriminalomsorgen kan beslutte å avbryte gjennomføringen av samfunnsstraff, bøtetjeneste og program mot ruspåvirket kjøring dersom gjennomføringen på grunn av pålegg eller anbefaling fra helsemyndighetene eller endringer hos kriminalomsorgens oppdragsgivere ikke lar seg gjennomføre.»*

KDI viser til bestemmelsen i sin helhet og de vilkår som fremgår av denne.

KDI ber enhetene om å fortsette arbeidet med å finne alternative løsninger for aktivisering av domfelte, slik at straffen avbrytes kun i de tilfeller hvor det er nødvendig.

STRAFFEGJENNOMFØRING I FENGSEL

Den aktuelle smittesituasjonen og de nye nasjonale tiltakene får betydelige konsekvenser for gjennomføring av varetekt og straff i fengsel. Tiltakene innebærer vesentlig og inngrepende begrensninger i anbefalinger for sosial kontakt, noe som også må gjelde innsattes muligheter for kontakt med sine pårørende.

Generelt om innsattes utganger fra fengsel og adgangen til å motta besøk

Gjeldende nasjonale tiltak og anbefalinger for håndtering av covid-19 innebærer at man nå i størst mulig grad skal begrense sosial omgang. Dette må også gjelde for innsatte i fengsel og betyr i praksis at permisjoner, utganger og besøk i utgangspunktet ikke gjennomføres.

Besøk i fengsel jf. straffegjennomføringsloven § 45 a

Straffegjennomføringsloven § 45 a gir hjemmel for nektelse av besøk i fengsel som følge av covid-19: *«Etter en konkret vurdering kan kriminalomsorgen nekte besøk i fengsel dersom besøket vil innebære en særskilt smitte- eller helsefare, eller det på grunn av sykefravær i fengselet vil bli uforholdsmessig krevende å gjennomføre besøket.»*

Gjeldende smittesituasjon nasjonalt innebærer at besøk som hovedregel ikke gjennomføres inntil videre. Den snevre muligheten for unntak fra dette skal vurderes konkret og individuelt, jf. føringene ovenfor.

Som utgangspunkt skal besøk inntil videre begrenses så mye som mulig ved samtlige enheter. KDI presiserer imidlertid at det skal foretas konkrete vurderinger i vedtaks form av om henholdsvis besøk *likevel bør gjennomføres*. I den situasjonen som nå foreligger nasjonalt, må det imidlertid foreligge svært tungtveiende grunner til gjennomføring av besøk. KDI viser til Regjeringens anbefalinger hvor det fremgår at befolkningen skal *«Unngå å ha gjester i hjemmet.»* Det er naturlig at disse anbefalingene også legges til grunn overfor innsatte i fengsel.

Permisjoner jf. straffegjennomføringsloven § 45 e

Som utgangspunkt skal permisjoner inntil videre begrenses så mye som mulig ved samtlige enheter. KDI presiserer imidlertid at det i aktuelle tilfeller skal foretas konkrete vurderinger i vedtaks form av om permisjon *likevel bør gjennomføres*. I den situasjonen som nå foreligger nasjonalt, må det imidlertid foreligge svært tungtveiende grunner til gjennomføring av utganger. KDI viser til Regjeringens anbefalinger hvor det fremgår at befolkningen skal *«Unngå alle unødvendige reiser i inn- og utland.»* og *«Unngå å ha gjester i hjemmet.»* Det er naturlig at disse anbefalingene også legges til grunn overfor innsatte i fengsel.

Straffegjennomføringsloven § 45 e hjemler nektelse av permisjon i tilfeller hvor det foreligger «særskilt smitte- eller helsefare». Det fremgår av bestemmelsen at «Så vidt mulig skal helsepersonell konfereres før det beslutes nektelse eller omgjøring etter bestemmelsen her.»

KDI legger etter omstendighetene til grunn at situasjonen nasjonalt nå i en begrenset periode gjør at det som hovedregel ikke er tilrådelig å gjennomføre permisjoner. Dialog med helsepersonell vil være særlig aktuelt dersom man vurderer å likevel la innsatte gjennomføre utgang.

KDI viser ellers til bestemmelsen i sin helhet.

Fremstillinger

Føringene ovenfor gjelder tilsvarende for praktisering av fremstillinger. KDI bemerker for ordens skyld at selve lovbestemmelsen § 45 e ikke gjelder for fremstillinger, men at *prinsippene* ovenfor likevel kan gis anvendelse ved vurdering av om fremstilling bør gjennomføres.

Frigang jf. § 45 e

Straffegjennomføringsloven § 45 e hjemler nektelse av frigang dersom det «antas å ville innebære en særskilt smitte- eller helsefare.» Føringen om å konferere med helsepersonell gjelder også i disse tilfellene jf. ovenfor.

Ved vurdering av om frigang kan påbegynnes eller videreføres må det foretas «en konkret vurdering, der det blant annet legges vekt på betydningen av permisjonen eller frigang for den innsatte, og på hvor stor smitterisiko det må antas å ligge i den aktiviteten den innsatte ønsker å bruke permisjonen eller frigangen til.» jf. Prop. 36 L (2020-2021). I den situasjonen som nå foreligger med forsterkede nasjonale tiltak må enhetene foreta særlig nøye vurderinger av behovet for frigang opp mot de anbefalinger som gjelder når det gjelder eksempelvis reiser, arbeid og hjemmekontor, samt gjennomføring av digital undervisning.

KDI viser ellers til bestemmelsen i sin helhet.

Utelukkelse fra fellesskap med andre innsatte som smitteforebyggende tiltak jf. § 45 b

Straffegjennomføringsloven § 45 b gir en uttrykkelig hjemmel for utelukkelse fra fellesskapet som smitteforebyggende tiltak. Kriminalomsorgen kan etter en konkret vurdering utelukke innsatte helt eller delvis fra fellesskapet dersom følgende to vilkår er oppfylt:

1. *Det foreligger «beslutning i medhold av smittevernloven at en innsatt skal være i isolasjon eller karantene» eller «en innsatt har symptomer som er forenlig med covid-19»*

Det kan etter omstendighetene ikke stilles formkrav til «beslutningen» om isolasjon eller karantene. Eksempelvis vil SMS-meldinger, generelle informasjonsskriv som deles ut til aktuelle personer og muntlige beskjeder måtte anses som «beslutninger» i denne sammenheng. Det uttales i forarbeidene at bestemmelsen skal legge til rette for at helsemyndighetenes «pålegg og anbefalinger kan følges opp i fengsel». «Beslutninger» må imidlertid avgrenses mot vage og generelle råd fra ansatte i helsetjenesten uten konkret smittevernmessig forankring, eksempelvis i form av generelle uttalelser om at det «kunne vært en fordel om innsatte ble utelukket ettersom hun er nyinnsatt».

I forarbeidene, prop. 36 L (2020-2021), sies følgende om anvendelsen av bestemmelsen: «i tilfeller der den innsatte er i en situasjon som etter smittevernloven med tilhørende regelverk krever isolasjon eller karantene, eller har symptomer på covid-19, at det kan være aktuelt å beslutte utelukkelse.

Utelukkelse kan etter dette ikke besluttes på rent generelt grunnlag overfor alle nyinnsatte. Dersom innsatte skal utelukkes i påvente av testing må det foreligge «beslutning» i henhold til bestemmelsen, eventuelt symptomer på covid-19.

Dette innebærer at kriminalomsorgen ikke kan utelukke innsatte som ikke er i karantene eller isolasjon, eller som ikke har symptomer på Covid-19, i påvente av svar på testing.

2. Utelukkelsen er «nødvendig for å forebygge smitte» og «utelukkelse ikke vil være et uforholdsmessig inngrep.»

I forarbeidene til bestemmelsen uttales det at «Kriminalomsorgen må også vurdere spørsmålet om utelukkelse vil være uforholdsmessig. Gjennom den kontakten kriminalomsorgen må ha med helsetjenesten ved spørsmål om utelukkelse på grunnlag av symptomer, vil imidlertid også helsetjenesten måtte ta del i denne vurderingen.»

Det uttales videre at «at kriminalomsorgen må foreta en konkret vurdering av situasjonen for den aktuelle innsatte, og at utelukkelsen må være nødvendig for å forebygge smitte, og ikke kan utgjøre et uforholdsmessig inngrep. Det ligger videre i bestemmelsen at helsepersonell så vidt mulig skal konfereres før det besluttes utelukkelse på grunn av symptomer, og i tillegg orienteres i ettertid.»

Betydning av testing

Det følger av § 45 b tredje ledd at «Dersom behovet for utelukkelse kan avhjelpes eller forkortes gjennom testing, skal kriminalomsorgen legge til rette for at helsetjenesten kan gjennomføre testing.»

Departementet uttaler følgende i prop. 36 L (2020-2021): «Spørsmål om hvem som skal tilbys testing, og selve testingen, hører under helsemyndighetene. På samme måte som for andre helsetjenester, vil kriminalomsorgens forpliktelse være begrenset til å legge til rette for at helse-tjenesten kan gjennomføre testing, når dette kan bidra til å redusere behovet for at den innsatte utelukkes fra fellesskapet av smittevern hensyn.»

KDI gjør oppmerksom på at innsatte er prioritert testgruppe dersom det skulle oppstå manglende testkapasitet blant personer med symptomer på lik linje med pasienter i sykehjem eller helseinstitusjon.

Kriminalomsorgens hjemmel for utelukkelse er knyttet til henholdsvis beslutning om isolasjon, karantene eller symptomer på covid-19. KDI legger til grunn at vurderingen av om testing kan avhjelpe behovet for utelukkelse, eventuelt forkorte en utelukkelse, må tas av helsemyndighetene.

Det ligger utenfor kriminalomsorgens kompetanse- og myndighetsområde å avgjøre hvorvidt testing for covid-19 er egnet til å forkorte eller avbryte henholdsvis isolasjon eller karantene, som igjen vil gjøre at grunnlaget for utelukkelse bortfaller. På samme måte er kriminalomsorgen avhengig av en vurdering (kan være muntlig, ingen formkrav) fra helseavdelingen eller kommunens smitteteam dersom testing skal gjøre at innsatte med symptomer likevel kan omgås andre og dermed ikke må å utelukkes fra fellesskapet.

Meningsfylt menneskelig kontakt og andre kompensereende tiltak

I tillegg til de generelle behovene for meningsfylt menneskelig kontakt under isolasjon og utelukkelse er det i forbindelse med covid-19 også av betydning at utelukkelsen ikke oppleves så

inngripende og negativ at symptomer skjules og underkommuniseres. Som følge av dette skal innsatte som utelukkes etter § 45 b «*hver dag ha tilbud om meningsfylt menneskelig kontakt eller andre tiltak som kompenserer for fravær av dette, i minst to timer.*»

I forarbeidene Prop. 36 L (2020-2021) beskrives «meningsfylt menneskelig kontakt» på følgende måte: «*Med meningsfylt menneskelig kontakt menes gjerne kontakt ansikt til ansikt, og ut over den kontakten som finner sted gjennom utførelse av arbeidsoppgaver som utdeling av mat eller medisiner, renhold mv. I en pandemi vil det være mer krevende og risikofylt å sørge for slik kontakt enn ellers, blant annet fordi den krever bruk av smittevernustyr. Departementet vil derfor ikke foreslå en unntaksfri regel om meningsfylt menneskelig kontakt.*»

KDI legger til grunn at meningsfylt menneskelig kontakt ofte vil være vanskelig å få til ved utelukkelse etter § 45 b og ber derfor enhetene særlig prioritere andre kompenserende tiltak overfor denne gruppen innsatte, jf. omtale av dette nedenfor.

Kompenserende tiltak

Tiltakene ovenfor vil begrense innsattes og domfeltes mulighet for kontakt med pårørende. Som befolkningen for øvrig, vil innsattes muligheter for å møte familie og nærstående nå begrenses ytterligere en periode.

KDI ber om at enhetene så langt det er mulig tilbyr kompenserende tiltak overfor innsatte. Dette blant annet i form av at innsatte og domfelte får holde kontakt med sine pårørende digitalt. Det vises til tiltak som bruk av nettbrett for å opprettholde kontakt med pårørende. I den grad det er mulig bør det også utvises fleksibilitet med hensyn til telefontid. Kompenserende tiltak i form av digital kommunikasjon skal prioriteres for mindreårige innsatte samt ved innsattes kontakt med egne mindreårige barn.

KDI viser ellers til andre kompenserende tiltak som for eksempel arbeid på cellen, tilgang til spill, bøker mv. på cellen, utvidet «luftetid» og trening utendørs mv.

Det skal legges til rette for digital skole for mindreårige innsatte så langt det er mulig.

KDI ber i tillegg enhetene om at alle innsatte gis 20 minutter gratis telefontid i perioden 5. – 18. januar. Dette som et tillegg til ordinær telefontid.

Med hilsen

Jan-Erik Sandlie
assisterende direktør

Maja Karoline Breiby
seniorrådgiver

Vedlegg: Straffegjennomføringsloven kapittel 3 A

Kopi: Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter KRUS
Samtlige enheter på lokalt nivå

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.